

Niementowska, Teresa

"Filosofija wydajuszczichsja russkich jestiestwoispytatielej wtoroj połowiny XIX - naczała XX w.", Pawieł Tichonowicz Bielow, Moskwa 1970 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 17/1, 158-159

1972

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W serii E zeszyt 4 (pod redakcją naukową W. Voisé) zawiera cztery artykuły. Dwa z nich mają charakter monograficzny. Są to: U. Perkowskiej, *Żegota Pauli polihistor i badacz starożytności polskich. Życie i działalność w latach 1814—1860* oraz R. Dutkovej, „*Kwartalnik Naukowy*” A. Z. Helcla (1835—1836). Artykuł trzeci W. Osińskiej, *Z problematyki warsztatu badawczego historyków nauki*, zwraca uwagę na — posiadające szczególne znaczenie dla historii nauki — materiały źródłowe, ich dokumentację i informację o nich. Ostatni, J. Żurawickiej, *Struktura polskiego, środowiska naukowego w świetle materiałów pozostałych po „Minerwie Polskiej”* opiera się na kartotekach naukowców, powstałych w redakcji projektowanego rocznika nauki polskiej w latach 1947—1948.

Na zakończenie warto zaznaczyć, że począwszy od zeszytu 21 serii B, który ukazał się w 1971 r., zmieniona została szata graficzna „Studiów i Materiałów z Dziejów Nauki Polskiej”. Odtąd każda seria posiadać będzie innego koloru okładkę, ozdobioną — związanym tematycznie z jej treścią — stałym motywem ilustracyjnym. Dla serii B ustalony został kolor czerwony, a jako symbolizującą ją ilustrację wybrano drzeworyt *Zbieranie ziół leczniczych i badanie moczu chorego*, z wydanej w 1556 r. w Krakowie pracy Hieronima Spiczyńskiego *O ziołach...*

Ryszard Torchalski

NOTATKI BIBLIOGRAFICZNE

Pawieł Tichonowicz Bielow: *Filosofija wydajuszczichsja russkich jestiestwoi-spytatieliej wtorej połowiny XIX — naczala XX w.* Moskwa 1970 Izdatielstwo „Mysl” ss. 488.

Pawieł Bielow w swej książce poświęconej wybitnym przyrodznancom drugiej połowy XIX i początku XX w. zajmuje się filozofią uczonych, których twórczość i działalność społeczna stanowi ważną i nieodłączną część ruchu demokratycznego w Rosji. Autor stara się udowodnić, że uczeni: Seczenow, Mendelejew, Timirjajew zajmują ważne miejsce nie tylko w historii przyrodznanstwa, ale również w historii filozofii, zwłaszcza filozofii materialistycznej. Temu celowi podporządkowany został zarówno dobór materiału, jak wewnętrzna i zewnętrzna struktura książki.

We wstępie Bielow przedstawia swoje stanowisko na temat roli filozofii jako wiedzy o świecie, jej miejsca w systemie wszystkich nauk. Szczególnie mocno akcentuje bezsporny dla niego fakt, że wszystkie dziedziny ludzkiej wiedzy o świecie pozostawały zawsze ze sobą ściśle powiązane, wzajemnie się przenikały. Dokonującemu się, w miarę postępu nauki, procesowi rozdziału poszczególnych gałęzi wiedzy na oddzielne dyscypliny towarzyszył zawsze proces odwrotny — integracji.

Przykładem wzajemnego przenikania różnych dyscyplin jest marksizm jako nauka o rewolucyjnym przekształceniu świata, w której filozofia, ekonomia polityczna, socjologia zespolone zostały w jedną całość. Ukształtowanie filozofii w czystej postaci należy raczej do wyjątków w historii myśli. Słuszniejsze wydaje się twierdzenie, że jest ona odzwierciedleniem światopoglądowych dążeń każdej epoki historycznej.

Poważna rola w kształtowaniu idei i kierunków filozoficznych, twierdzi autor książki, przypadająca zawsze wybitnym przyrodznancom. Ponadto wyraża pogląd — że tak jak idealizm bliski jest religii, filozofia materialistyczna ściśle wiąże się z przyrodznanstwem.

Swą pracę podzielił Bielow na cztery części.

W części pierwszej, poświęconej ogólnej charakterystyce ideowego nurtu epoki, zwrócił uwagę na następujące zagadnienia uwidocznione w tytułach trzech kolejnych rozdziałów: *Nieodłączna część rosyjskiej demokracji*; *Jedna z postaci materializmu filozoficznego*; *Stosunek do pozytywizmu*.

Treścią pozostałych części jest obszerne i możliwie wszechstronne omówienie życia, działalności i twórczości trzech uczonych — Seczenowa, Mendelejewa i Timirjaziewa, uważanych przez autora za najwybitniejszych i zarazem najbardziej charakterystycznych przedstawicieli kierunku materialistycznego w przyrodznawstwie rosyjskim na przełomie XIX i XX w. Bielow pragnął zaznaczyć wyraźnie sylwetki każdego z wymienionych uczonych, a jednocześnie ukazać ich na szerszym tle oraz podkreślić znaczenie ich dorobku dla rozwoju postępowej myśli w ówczesnej Rosji.

Na końcu książki podany jest spis literatury wykorzystanej przez autora oraz indeks nazwisk występujących w publikacji.

Teresa Niementowska

Histoire de la France. Paris Larousse. T. 1:1970 ss. 415, ilustr.; T. 2: 1971 ss. 455, ilustr.; T. 3: 1972 ss. 448, ilustr.

Współczesny historyk śledzi przede wszystkim warunki ekonomiczne danej epoki, a także bada stosunki polityczne i społeczne, życie kulturalne, religijne itd. Do zwolenników takiej metody naukowej należy francuski historyk Georges Duby. Ten 50-letni uczyony, profesor Collège de France, wykładowca na uniwersytecie w Marsylii, uważany jest na Zachodzie za jednego z największych wśród żyjących historyków. Jest on autorem wielu dzieł m.in.: *Fundamentów nowego humanizmu*, 1280—1440. (Genewa 1966) i *Rolnictwa średniowiecznego*, 900—1500. (Londyn 1969). Nazwisko G. Duby widnieje też na okładce trzatomowego dzieła *Histoire de la France*.

Dzieje Francji podzielono tu na 3 okresy. Okres pierwszy — do roku 1348, obejmujący 1500 lat, nazywa się „narodzinami narodu”. Okres drugi, obejmujący lata od 1348 do 1852, to okres „dynastii i rewolucji”. Okres trzeci, obejmujący lata 1852—1970, to po prostu „nowe czasy”.

Każdy z tych trzech okresów zamknięty jest w oddzielnym tomie. Duby jest koordynatorem i naczelnym redaktorem tego dzieła i jednym z 35 autorów. Zastosowano tu bowiem metodę ścisłej specjalizacji, gwarantującej wysoki poziom naukowy. Autorami tej publikacji są, oprócz Georges'a Duby, wytrawni znawcy przedmiotu tacy jak: Michel Mollat, profesor Sorbony, Jacques Néré, profesor uniwersytetu w Breście, Pierre Deyron, profesor uniwersytetu w Lille.

Dzięki zastosowaniu wspomnianej tu koncepcji naukowej z kart *Historii Francji* wyłania się nie tylko historia czysto polityczna, ale i jej dzieje ekonomiczne, demograficzne, socjologiczne, kulturalne — przedstawiające codzienne życie Francuzów, ich wierzenia i praktyki religijne, poglądy polityczne czy moralne, twórczość literacką, naukową i artystyczną, styl życia, pracy itd. I w tym ujęciu omawiana trylogia jest pełną, niejako kompleksową historią Francji.

Czasom najnowszym — okresowi najkrótszemu w stosunku do 2 poprzednich — poświęcono najwięcej miejsca. Ale niezwykła różnorodność i bogactwo tematu, odpowiadające dynamice naszej epoki, chyba w pełni usprawiedliwia to wyróżnienie.

Celem autorów *Historii Francji* było — jak pisze G. Duby — wskrzeszenie przeszłości, aby lepiej poznać czasy obecne, a wszystko to po to, by lepiej budować